

СТОЯН ДЕНЧЕВ

ДИАНА СТОЯНОВА

COVID-19 И „ВИЗИЯ 2030“

ЗА БЪДЕЩЕТО НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ
УНИВЕРСИТЕТИ

ЗА БУКВИТЕ
О ПИСМЕНОХЪ

СТОЯН ДЕНЧЕВ

ИАНА СТОЯНОВА

**COVID-19 И „ВИЗИЯ 2030“
ЗА БЪДЕЩЕТО НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ
УНИВЕРСИТЕТИ**

Студия

Академично издателство „За буквите – О писменехъ“
София, 2020 г.

© проф. д.ик.н. Стоян Денчев, доц. д-р Диана Стоянова, автори, 2020

© проф. д-р Никола Аврейски, научен рецензент, 2020

© Kiia Design Studio | a part of Alivita Ltd., дизайн и предпечат, 2020

© д-р Ралица Йотова, дизайн корица, 2020

© Академично издателство „За буквите – О писменехъ“, 2020

ISBN 978-619-185-409-7

STOYAN DENCHEV

DIANA STOYANOVA

**THE VALUE OF EUROPEAN UNIVERSITY
EDUCATION IN THE CONTEXT OF
COVID-19**

*Do Education and Science Have to Pay Off the
General Bill of Society?*

Scientific Study

Academic Publishing “Za bukвите – O pismeneh”
Sofia, 2020

© Prof. DSc Stoyan Denchev, Assoc. Prof. Diana Stoyanova, PhD, Authors, 2020

© Prof. DSc Nikola Avreyski, Scientific Reviewer, 2020

© Kiia Design Studio | a part of Alivita Ltd., Design, PrePress, 2020

© Ralica Yotova, PhD, design and cover, 2020

© Academic Publishing “Za bukvite – O pismeneh”, 2020

ISBN 978-619-185-409-7

УВОД

Времето на икономически сътресения накара Европа и света да преосмислят отношението и нагласата си към образованието. С финансовата криза се засили интересът към инвестиции в образованието, вероятно дължащ се на факта, че това е най-сериозната инвестиция, която на по-късен етап възвръща капиталите на хората. Не само защото насърчава създаването и прилагането на утвърдени и нови научни знания, но и защото способства за решаването на специфични обществено значими проблеми. Вишето образование играе съществена роля в общественото развитие, тъй като насърчава иновациите, способства за икономическия растеж и подобрява материалното и нематериалното благосъстояние на гражданите.

В световен мащаб образованието днес търпи динамични по форма и размер промени, което налага преосмисляне на програмите и води до реструктуриране на съвременната университетска среда.

В настоящата студия се разглежда образователното и научно пространство в рамките на Европейския съюз, като акцент в изследването са тенденциите в образованието и визията за бъдещето на университетите в Европа на фона на безпрецедентната световна пандемия, свързана с коронавируса COVID-19.

ЕВРОПА ДО ДНЕС?!

Към настоящия момент университетите в Европа са около 5538, от които 3514 са в страните членки на Европейския съюз (ЕС), включително Великобритания, която по обясними причини присъства все още в графиките, свързани с общото европейско образователно и научно пространство.

Въз основа на проведено изследване, от събраните, обобщени и анализирани статистически данни от края на м. октомври 2019 г. става ясно, че в началото на 2018 г. в ЕС е имало 19,8 милиона студенти, от които 7,4% са следвали в курсове с кратък цикъл на образование, което обикновено е професионално ориентирано за подготовка на специалисти за бърза реализация на пазара на труда, 61,0% са се обучавали в бакалавърска степен, 27,7% – в магистърска степен, и 3,8% – в докторантски програми. През последните години приблизително 4,8 милиона студенти завършват висше образование в рамките на ЕС, от които близо три пети, или 57,6%, са жени.

Независимо от факта, че качеството на образованието е безспорна отговорност на държавите членки, ЕС оказва своята силна финансова и методологическа подкрепа за подобряване на образователните системи, иновациите и научните изследвания.

Образователното и научно пространство не съществува и не функционира извън обществената среда за развитие. Поради тази причина то не е отделено от пробле-

мите на социума. Свидетели сме как почти перманентната финансова криза изостри необходимостта от извършването на реформи в европейските икономики, целта на които беше постигане на устойчив растеж и засилване на конкурентоспособността в ЕС. И най-накрая европейските лидери разбраха ноторния факт, че икономиката, образованието и науката са неразривно свързани.

Наблюдавайки тенденциите в световното развитие, не може да не споменем ролята на Европейския съвет във всички тези образователни, научни, културни и икономически процеси и да не отдадем дължимото на програмата „Европа 2020“, която още през 2010 г. предложи многостранна стратегия за устойчив растеж и работни места за следващото десетилетие, целейки да подпомогне Европа в излизането от тежката икономическа криза.

За постигане на визията **„Европа 2020“** Европейският съюз си постави няколко амбициозни основни цели: повишаване на процента на заетост на населението на възраст между 20 и 64 г.; инвестиране от БВП в научноизследователска и развойна дейност; увеличаване на дела на завършилите висше образование и намаляване на дела на преждевременно напусналите училище; намаляване на броя на застрашените от бедност или социално изключване; повишаване на енергийната ефективност, увеличаване на дела на възобновяемите енергии и намаляване на емисиите на парникови газове.

Формулираните цели и инициативи на стратегията на белязаха основните измерения, които позволиха да се

направи оценка на напредъка към постигане на заложените цели. Всяка от държавите членки установи своите национални цели, което е важна стъпка от стратегията, гарантираща, че те са били подложени на вътрешен политически дебат и са били приети като собствени от всяка страна.

Стратегията на Европейския съюз за растеж и заетост **„Европа 2020“** имаше за цел да гарантира възстановяването на Европейския съюз след претърпяната финансова криза, да постави стабилни основи за растеж и да гарантира устойчивост на икономиката, но също така да отчита напредъка на страните членки в областта на образованието.

ВИЗИЯ ЗА ЕВРОПЕЙСКОТО ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ „ЕВРОПА 2030“

Относно бъдещето на Европа Европейската комисия публикува през 2018 г. документа *„Към устойчива Европа до 2030 г.“*, с който ЕС си постави за цел да подкрепи прехода към устойчивост в сферата на образованието, науката, научните изследвания, технологиите, цифровизацията, иновациите, финансите, ценообразуването и много други, а също така и управлението и съгласуваността на всички нива.

Във връзка с това Европейската комисия създаде Център за стратегия и оценка (Centre for strategy and evaluation services), предназначението на който е да извършва проучвания, въз основа на които да може да се определи основният набор от нужди, цели и стандарти, необходими за извършването на реформи в областта на научните изследвания и иновациите в университетите.

Резултатите не закъсняха и през м. февруари 2020 г. на базата на съществуващите знания и опит от предходни проучвания беше представен доклад, който дефинира работна трансформационна Платформа със заглавие *“Towards a 2030 Vision on the Future of Universities in Europe”*, засягаща едни от най-важните теми в областта на научните изследвания, иновациите и развитието в образователния сектор.

Като отчитаме ноторния факт, че Европа притежава много силна образователна и научна общност, можем да добавим, че тази общност се състои от високо компетентни университетски преподаватели и учени, които са основен компонент на единната мрежова структура на Обединена Европа. Тази общност има потенциала да даде своя достоен принос в планираните и очаквани глобални европейски промени в икономическата и социалната сфера и в областта на опазването на природната среда. Независимо от горната констатация европейските университети се нуждаят от силна институционална подкрепа в различните аспекти на своята социална, образователна, изследователска и иновативна дейност. Тази подкрепа трябва да е насочена в следните области:

- Ефективно управление на изследванията и иновациите;
- Споделена оперативна съвместимост на инфраструктурата и на ресурсите им;
- Развитие на човешкия капитал;
- Отворена наука и отворен достъп;
- Коопериране между академията и бизнеса и формиране на предприемачески начин на мислене;
- Засилване на ангажиментите на отделните граждани и на обществото към научните изследвания и иновациите;
- Мобилност на учените;
- Финансови аспекти.

От доклада става ясно, че целите, които Европейската комисия си поставя за бъдещето на университетите в Европа до 2030 г., са насочени към трансформации, които включват насърчаване на знанията, интегриране на научните умения и практики, насърчаване на ангажираността

на гражданите и обществото, укрепване на сътрудничеството между академичните среди и бизнеса. Разработването на тази „Визия 2030“ се реализира в контекста на европейските изследователски области, европейските образователни сфери и европейското висше образование.

Основните цели на новата стратегия, наречена „Визия 2030“, са в органично единство с нейните подцели, а именно:

- Подобряване на управлението на европейските университети;
- Развитие на човешкия капитал чрез университетското образование;
- Подкрепа и представяне на кооперирането между академията и бизнеса;
- Подобряване на уменията за работа в среда на отворена наука;
- Насърчаване на ангажиментите на университетите към гражданите и обществото.

Поставените цели се имплементират в ценности, които рефлектират в най-доброто от традициите и практиките на европейската академична мисъл:

- Академична автономия;
- Свобода на изразяването;
- Традиционна европейска академична етика;
- Притежаване на чувство за общност;
- Прозрачност относно алокацията на ресурсите;
- Възможности за развитие на личността и за кариерно развитие;
- Споделяне на знанията с обществото.

По принцип тези „специфични ценности“ са част от ценностите на Обединена Европа.

Не бива да забравяме, че Европейското изследователско пространство е област, даваща възможност за свободно движение на изследователи, научни знания и технологии. Основните приоритети са насочени към постигане на: по-ефективни национални изследователски (и иновационни) системи; оптимално транснационално сътрудничество и инфраструктура за конкуренция и изследвания; отворен пазар на труда за изследователи; равенство между половете и интегриране на пола в научните изследвания; достъп до и трансфер на научни знания; международно сътрудничество и др.

ОБРАЗОВАНИЕ, НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ИНОВАЦИИ ПО ВРЕМЕ НА КРИЗА

В началото на 2020 г. светът, скован от страх, беше принуден да се изправи лице в лице срещу една нова криза – пандемията от коронавирус, а Европа беше определена от Световната здравна организация за епицентър на тази пандемия (независимо от факта, че кризата се зароди в Китай).

Свидетели сме как бързо и адекватно голяма част от страните членки на Европейския съюз упражниха конституционното си право и въведоха извънредно положение на цялата си територия, затвориха граници, търговски обекти, културни центрове, детски градини, училища и университети и въведоха забрани за провеждане на масови мероприятия от всякакъв характер.

Всички тези действия породиха много въпроси, сред които: ще бъде ли в състояние светът да овладее тази криза, да защити ценностите и интересите на хората; ще бъде ли в състояние да защити и да обезпечи неотменимото право на човека на образование и на достъп до професионално и продължаващо обучение; как и при какви условия би могло да се случи всичко това.

В преследването на две основни цели – здравето на учениците, учителите, студентите, университетските преподаватели, изследователите и иноваторите да бъде запазено и образователните и научните процеси да не прекъсват, държавите в ЕС предприеха различни действия. За

да се превъзможат последиците от разпространението на болестта, причинена от вируса COVID-19, се въведоха различни рестриктивни мерки в академичните системи, като почти всички държави спряха работа и физически затвориха образователните и научните си институции. Във връзка с взетите мерки мнозинството държави преминаха към неприсъствено учене от разстояние – чрез системи за електронно обучение, както и чрез излъчването на телевизионни образователни програми.

Тук бихме желали да предоставим малко повече информация за това какво представляват системите (и платформите) за електронно обучение.

Системите за електронно обучение (CEO) са познати под различни имена в зависимост от своето предназначение:

- Системи за управление на курсове (Course Management Systems);
- Системи за управление на обучението (Learning Management Systems – LMSs);
- Системи за подпомагане на курсовете (Course Supportive Systems);
- Системи за управление на съдържанието (Learning Content Manager).

Като по-обща би могло да се артикулират следните пояснения за CEO:

- CEO са платформено независими и създават виртуална среда за потребителите;
- CEO предоставят възможност за реализация на различни педагогически и дидактически подходи за обучение;

- Използването на SEO осигурява единна среда за участниците в обучението;
- SEO обслужват цялостния процес на обучение и съхраняват историята на всеки потребител.

Архитектурите на тези системи са различни, но имат някои общи модули, като: административни, потребителски – профил на обучавания и обучаващия, област на познанието, дейности, средства за общуване, оценяване и потребителски интерфейс. Архитектурата на SEO показва взаимна връзка между почти всички модули:

- *Модул обучаван* – в двустранна връзка с обучаващия, областта на познанието, интерфейса, оценяването и едностранно – обратната връзка;
- *Модул обучаващ* – свързва двупосочно с областта на познанието, оценяването и доставя данни на обратната връзка;
- *Модул обратна връзка* – попълва се от обучаващия;
- *Модул област на познанието* – отговаря за учебното съдържание (по-подробно ще бъде разгледан в следващата секция „Ресурси“);
- *Модул интерфейс* – визуализира информацията;
- *Модул администратор* – осигурява работата на SEO.

Кои са основните функционалности на SEO?

- Управление на потребителите и задаване на ролите: освен обучаващ, обучаем и администрация са налични и наблюдаващ (родител) и др.;
- Създаване, управление и поддържане на курсове съобразно с разписа на курсовете по седмици или теми;

- Осъществяване на комуникация между потребителите с различни средства – синхронна (аудио, видео, чат по едно и също време) или асинхронна (форуми и задания в удобно за участниците в процеса време);
- Представяне на инструменти за оценяване и тестване. Използването на тези инструменти дава възможност да се види напредъкът на обучаемия;
- Предлагане на дневник с оценките след оценяване на обучаемите;
- Проследяване на действията на потребителите в системата – в ежедневни и цялостни отчети за всеки потребител независимо от ролята му в системата;
- Използване на игрови елементи – Gamification;
- Съвместими с IMS, SCORM – стандарти за електронно обучение, които гарантират съвместимост на платформата за обучение с други;
- Предлагане на мобилни версии;
- Възможност за персонализиране и брендиране на CEO. Персонализирането прави CEO по-привлекателни за обучаемите.

Облачно базирана CEO или CEO с отворен код?

Особености на облачно базираната CEO:

- Не е необходима инсталация, т.е. по-бързо внедряване;
- Хоства се на сървър на доставчика, като се предлагат сигурност и поддръжка на данни от доставчика 24/7;
- Бюджет – разходите се базират на нуждите на всеки клиент.

Особености на CEO с отворен код:

- Изисква инсталация и настройка;
- Потребителят трябва да се грижи за поддръжката и данните, актуализациите се правят ръчно;
- Бюджет – евтино решение.

Списък на по-известните системи за електронно обучение

Списъкът е създаден на базата на препоръки на UNESCO и мрежата от медии и издателства eLearning Industry.

► Moodle

Moodle е широко известен сред CEO решенията с отворен код. Той съдържа подробни ръководства за това как да настроите собствена система за управление на обучението, съвети как да създавате онлайн курсове за обучение и да преподавате с Moodle, както и голяма общност от потребители на Moodle, които си взаимодействат по различни теми. Най-важното е, че системата е напълно безплатна и се предлага и с мобилно приложение. Интегрира в себе си приложения за уебинари, като BigBlueButton.

► Canvas

Представява CEO с отворен код, която е безплатна за инструктори. Това прави преподаването и ученето по-лесни по отношение на внедряване, усвояване, поддръжка на клиенти и успех. Системата е надеждна и адаптивна. Интерфейсът и функциите ѝ са създадени, за да спестят време и усилия, което води до по-бързо и по-дълбоко усвояване в сравнение с много други системи за управление на обучението.

► **Google Classroom**

Тази система улеснява обучаваните и преподавателите да поддържат комуникация в университета и извън него. Услугата пести време и материални ресурси, като хартия, химикали и др., и позволява лесно създаване на курсове, разпределяне на задания, организиране и комуникация.

► **Docebo**

Високо оценена система за управление на обучението, одобрена от реномирани компании като Thomson Reuters, Bloomberg и Sharp. Философията за учене, обучение и споделяне на системата Docebo е напълно отразена в нейните практически характеристики. В Docebo се прилага геймификацията в ангажираността на обучаемите. Използват се механизми като баджове (значки), награди и класации за увеличаване на участието и успеха на курса.

► **LearnUpon LMS**

LearnUpon е CEO за корпоративно обучение, за управление, проследяване и постигане на учебните цели чрез единно решение. Системата е обявена за надеждна от над 1000 предприятия по целия свят, включително Zendesk, TripAdvisor, Booking.com, Intuit Quickbooks, Logitech и Twilio. LearnUpon е една от най-бързо развиващите се CEO в света.

► **Adobe Captivate Prime – платена**

Adobe Captivate Prime може ефективно да управлява от край до край обучението на служители, клиенти и партньори. Със системата Adobe Captivate Prime може да се надградят уменията и да се повиши ефективността на

партньорските организации, като се разширят учебните програми до външна екосистема. Тази CEO притежава следните характеристики:

- лесна настройка на структурата на обучението – използва повторно модули в курсовете, за да създаде структурирани пътеки за обучение; комбиниране на виртуални или живи класни стаи и курсове за електронно обучение в учебни програми и сертификати;
- отчитане на потребителски групи – създаване на персонализирани потребителски групи, за да се получат различни изгледи на учебните данни; проследяване на ефективността на потребителските групи;
- екипен изглед – всички мениджъри получават достъп до консолидирана обобщена информация за напредъка и обучението на техните екипи.

► **TalentLMS**

TalentLMS е идеалната платформа за обучение на партньори, служители или клиенти. Тази система за управление на обучението се предлага с всички инструменти за предоставяне на курсове. TalentLMS е една от най-универсалните, лесни за използване LMS в момента. Нейните отличителни характеристики са:

- налична е в облак;
- една тренировъчна платформа с неограничена мощност;
- премахване на езиковите бариери – избира се между 38 различни езика.

► **SAP Litmos LMS**

SAP Litmos захранва обучения за интелигентно предприятие. Решението съчетава мощна система за управление на

обучението, SAP Litmos Training и богата библиотека със съдържание, SAP Litmos Training Content. Тази система:

- е идеална за обучение на партньори и клиенти;
- улеснява обучението на изпълнители.

► **Loop**

Loop е разширена корпоративна CEO за всички вътрешни и външни обучения. Независимо дали в малък бизнес, или в многонационално предприятие, Loop осигурява гарантирана производителност със скоростта, мащаба и качеството, от които се нуждае потребителят, като предоставя:

- лесни интеграции чрез вградени или персонализирани API;
- обучение чрез автоматизирани кампании и комуникации.

► **Blackboard**

Осигурява ресурси и инструменти за предоставяне на качествено преподаване и обучение онлайн. Платена система, работи с издателство McGraw-Hill.

► **CenturyTech**

Предоставя създаването на персонализирани пътеки за учене с микроуроци за справяне с пропуските в знанията, предизвикателство към учениците и насърчаване на дългосрочното запазване на паметта.

► **ClassDojo**

Свързва учителите с учениците и родителите за изграждане на общности в класната стая.

▶ **Simbaloo**

Безплатна облачна платформа за споделяне на разнородни ресурси.

Платформи за масово отворени онлайн курсове (Massive Open Online Course Platforms) – MOOC

Платформите предоставят разработени курсове в различни области. Завършването на обучението най-често се удостоверява със сертификат за завършен курс. Такива платформи са:

▶ **Alison** – <https://alison.com/> – онлайн курсове от експерти;

▶ **Coursera** – <https://www.coursera.org/> – онлайн курсове, преподавани от инструктори от световно признати университети и компании;

▶ **EdX** – <https://www.edx.org/> – онлайн курсове от водещи образователни институции;

▶ **University of the People** – <https://www.uopeople.edu/> – онлайн университет с отворен достъп до висше образование, Non profit;

▶ **Future Learn** – <https://www.futurelearn.com/> – онлайн курсове за подпомагане на учащите да учат, да изграждат професионални умения и да се свързват с експерти;

▶ **Canvas** – <https://www.canvas.net/> – учене през целия живот и професионално развитие за преподаватели.

Учебно съдържание, което може да управляваме сами

- ▶ **Byju's** – <https://byjus.com/> – приложение за обучение с големи хранилища с образователно съдържание, пригодно за различни степени и нива на обучение.
- ▶ **Discovery Education** – безплатни образователни ресурси и уроци за вируси и епидемии, за различни нива на клас.
- ▶ **Khan Academy** – <https://www.khanacademy.org/> – безплатни онлайн курсове, уроци и практика.
- ▶ **LabXchange** – <https://about.labxchange.org/> – курирано цифрово учебно съдържание, насочено към потребителите, което дава възможност за образователен и изследователски опит.
- ▶ **OneCourse** – <https://onebillion.org/onecourse/app/> – приложение за деца, насочено към обучение за четене, писане и смятане.
- ▶ **YouTube** – <https://www.youtube.com/> – огромно хранилище от образователни видеоклипове и канали за обучение.

Видео платформи – уебинар

- ▶ **Hangouts Meet** (връзката е външна) – видео разговори, интегрирани с други инструменти на Google G-Suite.

▶ **Skype** (връзката е външна) – видео и аудио разговори с функции за разговори, чат и сътрудничество.

▶ **Zoom** (връзката е външна) – облачна платформа за видео и аудио конференции, сътрудничество, чат и уебинари.

▶ **Team** – функции за чат, среща, разговори и сътрудничество, интегрирани със софтуер на Microsoft Office.

▶ **Dingtalk** (връзката е външна) – комуникационна платформа, която поддържа видеоконферентна връзка, управление на задачи и календар, проследяване на посещаемостта и незабавни съобщения.

▶ **Lark** – пакет за сътрудничество от взаимно свързани инструменти, включително чат, календар, създаване и съхранение в облак.

Нека сега, на фона на общата картина на кризата, да анализираме нейното влияние в дефинираните по-напред основни области за развитие на европейското университетско образование, научните изследвания и иновациите „Визия 2030“.

ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗСЛЕДВАНИЯТА И ИНОВАЦИИТЕ

Управлението на университетите може да се разглежда както като фундаментална традиционна дейност, така и като дейност, свързана с тяхната настояща и бъдеща трансформация в контекста на „Визия 2030“ за модерно образование, научни изследвания и иновации. При дискусиите, свързани с тази проблематика, трябва да се изхожда от постановката, че европейското академично пространство е много фрагментирано и разнообразно и с трудно преодолими вътрешни различия. Независимо от последната констатация, до този момент европейският академичен сектор се управляваше прилично. Радостен е и фактът, че новата платформа „Визия 2030“ предвижда неговата експресна трансформация.

За съжаление, от гледна точка на пандемията COVID-19, днес трудно може да се говори за ефективно университетско управление. Нито един университет в рамките на Обединена Европа не беше готов да посрещне това предизвикателство. Неочакваното затваряне на университетите тотално дезорганизира тяхната работа. В този момент трудно бихме се съгласили, че съществуват някакви форми (дори и кризисни) на университетско управление. Модерният телекомуникационен инструментариум за осъществяване на контакти между различни субекти по принцип не е приложим в традиционната (колкото и да е модерна) университетска среда. В основата на тази среда стои фактът, че фундаментът на университетското упра-

вление е неговата колегиална форма за вземане на решения. Според нас в настоящия момент управлението на европейските университети трябва да се базира на принципа *„Докато болните се лекуват и оздравяват, здравите трябва да продължават да работят“*.

Споделена оперативна съвместимост на инфраструктурата и на ресурсите им

Според платформата „Визия 2030“ една изключително важна задача в усилията за подкрепа на интеграционните процеси в областта на модерното образование и научните изследвания е свързана със създаването на оперативна съвместимост, на обмяна на физически и виртуални ресурси и на релевантна инфраструктура.

Текущата кризисна ситуация на Стария континент не само „слага прът в колелото“ на изпълнението на тази важна задача в настоящия момент, но има въздействие и в целия последващ период, свързан с възстановяването на нормалната работа на университетите. Нормално е всяка университетска или научна общност първо да възстанови своята налична инфраструктура и да направи преглед на реално съществуващите си ресурси и чак тогава да започне да ги споделя.

Развитие на човешкия капитал

Въпросите, които се отнасят до човешкия капитал, са много важни, широкообхватни и с пренебрежими изключения покриват всички аспекти на глобалната университетска дейност. Във връзка с платформата „Визия 2030“, що се отнася до бъдещото развитие на човешкия капитал

в академичната сфера, тук бихме могли да препоръчаме усъвършенстване в няколко направления.

Според нас най-важните от тях са:

- Система за оценка на кариерното развитие;
- Междудисциплинарна и междусекторна мобилност;
- Управление на университетските общности;
- Географска мобилност;
- Коопериране на академията и бизнеса;
- Стимулиране на гражданския ангажимент към проблемите на образованието и науката и повишаване на неговото обществено въздействие;
- Въвеждане на максимално улеснени процедури за „циркулация на мозъци“ в европейското образователно и научно пространство, както и в областта на иновациите;
- Осигуряване на възможности за намиране на гарантирани работни места за завършващите висше образование (получилите докторски степени) млади европейци.

Нека сега да обърнем внимание на един друг много важен за бъдещото развитие на университетските структури проблем. Става въпрос за същността, мисията и задачите на всички университети на територията на Стария континент.

Според общоприетата и общопризната дефиниция университетът (лат. *universitas* – цяло) е специфична структура за висше образование и научни изследвания, която предоставя образователни и научни степени в различни научни области.

Много е важно да отбележим факта, че думата „университет“ произлиза от латинския термин „*universitas magistrorum et scholarium*“, което означава „общо (общност от) преподаватели и студенти“.

По своята същност социалната мисия на университетите е да създават и да предават човешкото знание, както и да развиват човешкия капацитет да създава, да трансферира и да прилага в практиката същото това знание.

Неслучайно по-напред в тази студия ние насочихме нашето внимание върху тематиката, свързана (най-общо казано) с неприсъственото обучение. Специален акцент в този (не финансово, но определено комерсиализиран) процес е прилагането на системите за електронно обучение и на различните системи и платформи за управление на курсове, за управление на обучението, за подпомагане на курсове и за управление на съдържанието.

Обективно активирани от въведеното извънредно положение във всички държави на Обединена Европа, университетите в Стария континент масово преминаха към неприсъствено обучение. Честно казано, това е една необходима мярка за частично преодоляване на ситуацията, но в никакъв случай не трябва да се забравя, че е ВРЕМЕННА МЯРКА. Апологетите на така наречените SMART университети „потриват ръце“ и с всички сили и средства се стремят да рекламират своята „SMART“ образователна среда. Вярно е, че системите за електронно обучение и базираните на тях образователни платформи имат своето място в съвременния образователен процес, но те в ни-

какъв случай не могат, а и не трябва да заместват естествения общностен процес на обучение в съвременните университети. Все пак УНИВЕРСИТЕТЪТ Е ОБЩНОСТ ОТ ПРЕПОДАВАТЕЛИ И СТУДЕНТИ. И тази общност категорично има своите социални ангажименти.

Масовото навлизане на системите за електронно обучение (в момента обективно подпомогнато от пандемията COVID-19) и тяхното конюнктурно налагане като бъдещ основен компонент на университетското образование са тотално погрешни. Този тип обучение е повече пригоден за обучение на работи, отколкото на хора. Ако екстраполираме тоталната доминация на неприсъственото обучение, то в скоро време ще трябва да зачеркнем от речниците думата „университет“ и да я заменим с израза „магазин (според големината може и супермаркет) за продажба на дипломи“.

Отворена наука

Почти всички автори тук стигат до съгласието, че в общия случай терминът „отворена наука“ се отнася до възможностите за подпомогнато от науката създаване на прозрачно и достъпно знание, което се обменя и развива чрез обединени общностни мрежи. Този термин стои в основата на едно позитивно световно движение на голяма част от представителите на научната общност, които смятат, че науката трябва да се „измести“ към един по-отворен, колаборативен и мрежови път за извършване на научни изследвания и обмен на научни резултати.

Целта на отворената наука в крайна сметка е да направи публични (да отвори) изследователските процеси, да уве-

личи степента на възпроизводимост на научните изследвания и да адресира по-успешно влиянието на науката върху значимите социални промени.

В днешно време в академичните среди прилагателното „отворен“ се асоциира не само с термина „наука“, но и с термини като „знание“, „софтуер“, „съдържание“ и „достъп“. В частност например в университетски контекст „отворено знание“ има много по-широк обхват от „отворен достъп“, докато „отворена наука“ се асоциира със създаване, възстановяване и свободен трансфер на знания.

В представената Платформа за развитие на университетите, научните изследвания и иновациите с хоризонт 2030 г. Европейската комисия обръща специално внимание на промотирането и имплементирането на идеите на отворената наука в текущата социална практика. Кризисната ситуация в Европа, свързана с пандемията на коронавируса, се явява своеобразен лакмус на възможностите за изтъкване и увеличаване на предимствата на отворената наука.

КООПЕРИРАНЕ МЕЖДУ АКАДЕМИЯТА И БИЗНЕСА И ФОРМИРАНЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ НАЧИН НА МИСЛЕНЕ

Кооперирането между академията и бизнеса засяга директните стратегически връзки между бизнеса и академичната сфера, които водят пряко до значими и видими предимства и ползи не само за тези два сектора, но и за обществото като цяло.

Това коопериране е една от основните области за развитие на европейското университетско образование, научните изследвания и иновациите, посочени в платформата „Визия 2030“. Предвиденото в платформата доминантно коопериране между академията и бизнеса ще спомогне за реализацията на една от съвременните образователни парадигми, а именно радикалното преминаване „от акредитирана квалификация към сертифицирани умения“.

Засилване на ангажиментите на отделните граждани и на обществото към научните изследвания и иновациите

Бъдещето на социалната ангажираност с проблемите на модерното образование, научните изследвания и иновациите в Обединена Европа поставя ударението върху „съвместното“ продуциране на знания и рефлектира към динамичната нелинейна природа на научните изследвания. В същото направление са и осъзнатите усилия на академичните общности да ангажират гражданите и цялото общество с проблемите на университетите. По принцип те

активно стимулират отделните свои учени, изследователи и иноватори да правят същото в посока към справянето с глобалните промени, защото всеки от тях е прозрял истината, че научните достижения остават „в сянка“, ако обществото е затворено за (не е ангажирано с) тяхната прозрачна визуализация и ефективна имплементация.

Във връзка с казаното по-напред, стратегията за проспериращо бъдеще на университетите в Европа включва множество критични трансформации във всички обществени структури, насочени към засилване на ангажиментите на отделните европейски граждани и на обществото като цяло към модерното образование, научните изследвания и иновациите.

Кризисната моментна ситуация в Обединена Европа, свързана с пандемията COVID-19, показва по-висока ангажираност на обществото с проблемите на образователните и научни структури.

Финансови аспекти

Един от съществените проблеми на нашето съвремие се отнася до темата за финансирането на университетите. И докато навсякъде се говори за единно европейско образователно пространство, то в условията на финансова криза, допълнена с пандемията COVID-19, ясно си проличават позитивите и негативите в работата на страните членки и респективно техните университети.

Свидетели сме как вследствие на кризата университетите започнаха да изпитват все по-голям финансов натиск, което

доведе и до промяна в механизмите за тяхното финансиране. Важен фактор в почти всички държави членки се оказват конкурентните на държавата източници на финансиране на научните изследвания. Някои университети са добре финансирани, а други – слабо финансирани, едни са силно развити, докато други са централизирани. Отчитайки предимствата и недостатъците на различните начини на финансиране, ние обръщаме внимание на предоставената информация за различните методи на финансиране, включително на мерките за бюджетни кредити, базирани на получените резултати. Въпреки многообразието от инструменти и наличието на механизми за обратна връзка, обучение и адаптиране, на този етап не може да бъдат посочени и обобщени нито плюсовете, нито минусите при финансирането на университетите, но независимо от това тук се поражда въпросът „Има ли в действителност единно европейско образователно и научно пространство, щом една от основните точки в неговото функциониране, каквато е финансирането, не е ясно дефинирана?!“.

Мобилност на учените

Последните изследвания на Европейската комисия показват, че университетските преподаватели, изследователите и иноваторите от Европа, които притежават международен опит, обосновано биха могли да оказват голямо научно въздействие върху общественото развитие. Мобилността на учените е свързана и с решаването на един важен въпрос, а именно „изтичането на мозъци“ от държави със слаби сектори във висшето образование и научните изследвания към държави с по-силни такива.

Бихме могли да кажем, че учените, като авангард в обществото на знанието, стават все по-мобилни – и физически, и виртуално. Физическата и виртуалната мобилност на хората е цивилизационна характеристика на времето, в което живеем днес. Като се има предвид посочената висока академична и пазарна стойност на труда на учените, закономерно те са най-търсени на пазара на научния труд и съответно са по-мобилни от останалите в сферата на научните изследвания. От своя страна изявените учени търсят – и могат да си позволят – научна среда, която да им осигури оптимални условия за научноизследователска работа и придвижване на науката напред. Те най-често избират да работят в научни центрове със солидно финансиране, амбициозни научно-практически програми и проекти, добър мениджмънт, модерна техника и технологии и др. Мобилността на тези учени следователно е скокообразна – те може да се преместят при стартиране на нов проект, финансиране на нова програма, разкриване на ново научно звено и др. и да останат там до приключването на работата и при възможност за следваща изследователска дейност, на най-подходящото за нея място. При повечето учени обаче периодите на престой в дадена научна среда са сравнително по-дълги поради по-големия мащаб на проектите, наличието на повече финансови средства и добрата среда на работа.

Но наред с позитивни, налице са и негативни резултати от пазарното оформяне на научните центрове, което се дължи на прекалената централизация в науката. Малко на брой елитни университети „произвеждат“ елитни кадри, които после са наемани на работа в престижни научни звена и се

превръщат в значими учени. Ограниченият брой позиции на пазара за елитни учени обрича на липса на финансиране и благоприятна научна среда множество млади изследователи, завършили огромното множество „неелитни“ университети. Популярността на различни формални класации на университети също показва тази тенденция на маркетинга и силна конкуренция за присъствие в научния елит.

В резултат на описаните по-горе тенденции в образованието и науката може да се каже, че университетите представляват силно конкурираща се общност, която има потенциала да оказва влияние върху световните и европейските предизвикателства от икономически и социален характер, преодолявайки границите на научните изследвания, подпомагайки различни инициативи и ангажирайки с тях населението. Поради тази и други причини университетите и другите научни центрове трябва да бъдат подпомагани непрекъснато в работата с различни технологии, в стимулирането на интердисциплинарните изследвания и при осъществяването на сътрудничество с държавните институции и бизнеса.

И в условията на пандемията COVID-19 Европейският съюз трябва да има водеща роля в създаването на рамка за политики, които да осигуряват регулаторни механизми и инструменти, насърчаващи сътрудничеството и разпространението на знания, опит и добри практики за осъществяване както на реална (физическа) мобилност, така и преимуществено на виртуална такава.

ВИЗИЯТА ЗА ЕВРОПА И СТОЙНОСТТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И ЗНАНИЕТО

Предвид човешкия фактор като стратегически инструмент за осигуряване на прогреса на обществото, както и икономическата динамика в Европа, секторите, основаващи се на знанието, интелектуалния труд и иновациите, се превръщат във все по-търсени и ценени показатели, гарантиращи просперитета на Европа. Изграждайки общество на знанието, ЕС си поставя за цел постигането на високи резултати в образователния процес чрез създаването на социална и икономическа среда, в която научните изследвания и иновациите се развиват паралелно с базовите и надстроечните умения на населението.

Стремежът към по-високи постижения не пренебрегва и усилията за насърчаване на широк достъп до университетско образование чрез:

- осигуряването на единно пространство за университетите, студентите и научните изследвания;
- отчитането на несъответствията между търсенето и предлагането на знания, което да бъде поставено сред основните приоритети на образователната система;
- успешната нова образователна парадигма „Учене чрез правене“ (“Learning by doing”), която да бъде основен принцип в образователната система;
- създаването на ориентирана към гъвкавост и учене през целия живот култура, която да осигурява на хората възможност във всеки един момент от тяхното развитие, независимо от възраст и социално положение,

- да могат да се върнат в образователната система;
- стимулирането на развитието на центрове за върхови постижения.

Без да слагаме точка на европейската образователна и изследователска перспектива, трябва да кажем, че университетското образование може не само да изостря чувствителността на обществото към специфични проблеми, но и да насърчава научните знания и иновативните способности, които задължително да бъдат използвани за решаване на наболените обществени предизвикателства. Ежедневните проблеми, като пандемията COVID-19, които от гледна точка на историческата перспектива на обществото имат минимален ефект върху неговото развитие, в действителност отвличат вниманието ни и ние губим от поглед важна част от това, което обогатява и дава смисъл на живота ни, а именно знанието.

Като синтез на дискутираната тематика можем да предложим нашите кратки заключителни разсъждения върху темата за стойностите на образованието, научните изследвания и иновациите в Обединена Европа по време на криза. Защото в резултат на процесите на преодоляване на тази тотална криза модерното образование и наука в Европа ще станат по-силни. Тяхната естествена синергия не само ще подкрепи усилията им да не платят генералната сметка на обществото, а подкрепени от гражданите, те успешно ще погасят тази сметка.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ И ЛИТЕРАТУРА

1. **Аврамова**, Ваня, Таня **Тодорова**, Елисавета **Цветкова**. Интеракция академично образование – работна среда: Опит по проект „Студентски практики“ на МОН. – В: **Общество** на знанието и хуманизмът на XXI век: Петнадесета национална научна конференция с международно участие, София, 1 ноември 2018 г. София: За буквите – О писменехъ, 2018, с. 427 – 431.
2. **Аврейски**, Никола. История на европейската идея. Учебник. София, 2019. 208 с. ISBN 978-619-185-366-3; [Електронен ресурс] ISBN 978-619-185-357-1
3. **Богова**, Христина. Институции на ЕС. Учебно помагало. София, 2017. 164 с. ISBN 978-619-185-275-8
4. **Босакова**, Кристина. Базови аспекти на киберсигурността. Студия. София, 2019. 48 с. ISBN 978-619-185-374-8
5. **Бужашка**, Боряна. Някои проблеми на образованието сред малцинствените общности. – В: **Етническото** многообразие и обединяваща се Европа. София: Графимакс ООД, 2005, с. 292 – 302.
6. **Варадинова**, Цветелина, Ралица **Йотова**. Влияние на академичната среда върху удовлетвореността на студентите. – В: **Съвременни** стратегии и иновации в управление на знанието, Том 2. София: За буквите – О писменехъ, 2017, с. 199 – 202.
7. **Драганов**, Румен. Практикум по управление на екосистемните услуги за сигурност в туризма. Учебник. София, 2016. 68 с. ISBN 978-619-185-245-1
8. **Драганов**, Румен. Управление на екосистемните услуги за сигурност в туризма. Монография. София, 2016. 246 с. ISBN 978-619-185-235-2

9. **Драганов**, Румен. Рекреационните възможности на здравната превенция. – В: **Петнадесета** международна научна конференция „Туризм – Изследване, развитие и обучение“, Международно висше бизнес училище, 2018, с. 129 – 138.
10. **Игнатова**, Елена. Университетски библиотечни трансформации. София, 2015. 290 с., с ил. ISBN 978-619-185-203-1
11. **Йотова**, Ралица. Информационният анализ – ключов фактор в производството на нови знания. – В: **Обществото** на знанието и хуманизмът на XXI век, Том XV. София: За буквите – О писменехъ, 2018, с. 1092 – 1097.
12. **Йотова**, Ралица. Откритите източници на информация – стратегически ресурс в условията на съвременната информационна среда. – В: **Нови** информационни технологии в образователния процес, Том X. София: За буквите – О писменехъ, 2016, с. 105 – 112.
13. **Йотова**, Ралица. Ролята на лидера при изграждането на екипи в университетска информационна среда. – Във: **Формиране** на имидж и стратегическо управление в университетска информационна среда. София: За буквите – О писменехъ, 2019, с. 119 – 129.
14. **Йотова**, Ралица. Теория за информационно превъзходство – научна основа на информационно-аналитичната дейност. – В: **Обществото** на знанието и хуманизмът на XXI век, Том XIV. София: За буквите – О писменехъ, 2017, с. 753 – 757.
15. **Казаков**, Константин, Ралица **Йотова**, Йоана **Веселинова**, Георги **Георгиев**, Илияна **Димова**, Денис **Стефанов**. Ефективност на комуникационните антикорупционни кампании в университетска среда. – В:

- Обществото** на знанието и хуманизмът на XXI век, Том XV. София: За буквите – О писменехъ, 2018, с. 844 – 850.
- 16. Начев**, Атанас. Общосистемно проектиране на автоматизирани системи за управление. Учебник. София, 2014. 226 с., с ил., портр. ISBN 978-619-185-100-3
- 17. Начев**, Атанас. Технически основи на комуникационните и информационни технологии. Учебник. София, 2014. 352 с., с ил., сх. ISBN 978-619-185-127-0
- 18. Начев**, Атанас. Технически средства и системи за защита на информацията. Учебник. София, 2014. 230 с., с ил. сх., табл. ISBN 978-619-185-126-3
- 19. Павлова**, Иванка, Стоян **Денчев**. Анализ и управление на университетска информационна среда. София, 2010. 216 с. ISBN 978-954-8887-73-1
- 20. Павлова**, Иванка. Качество и ефективност на системи за колективен достъп. Електронни библиотеки. София, 2010. 255 с. ISBN 978-954-8887-74-8
- 21. Петева**, Ирена, Красимира **Александрова**. Прозрачност и достъпност на информацията. [Електронен ресурс]. Учебно помагало. София, 2015. ISBN 978-619-185-179-9
- 22. Петков**, Гошо, Майяна **Митевска-Енчева**, Цветелина **Варадинова**, Ралица **Йотова**. Влияние на емоционалния статус върху академичната мотивация на студентите. – В: **Обществото** на знанието и хуманизмът на XXI век, Том XIV. София: За буквите – О писменехъ, 2017, с. 468 – 477.
- 23. Петков**, Гошо, Майяна **Митевска-Енчева**, Цветелина **Варадинова**, Ралица **Йотова**. Личността като предиктор на академичната мотивация. – В: Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век, Том XIV. София: За буквите – О писменехъ, 2017, с. 478 – 485.

- 24. Стоянова, Д., С. Денчев.** Новата образователна парадигма – от акредитирана квалификация към сертифицирани умения – ценен инструмент на мотивацията на младите хора. – В: **Бъдещето** има минало – отбелязване на 150 години от смъртта на Стефан Караджа по време на българското председателство на Съвета на ЕС 2018. София: За буквите – О писменехъ, 2018, с. 95 – 102.
- 25. Стоянова, Диана.** Сложни системи за генериране на знания. – В: **Gloria bibliospherae** (Нишката на Ариадна). Изследвания в чест на акад. проф. Александра Куманова. Юбилеен сборник по случай 65 години от основаването на УниБИТ. София: За буквите – О писменехъ, 2016, с. 898 – 902.
- 26. Стоянова, Диана.** Основи на наукознанието. Учебник. София, 2018. 148 с. ISBN 978-619-185-351-9
- 27. Цветкова, Е.** Международната асоциация за мобилно обучение и идеи за сътрудничество с български партньори. – В: **Обществото** на знанието и хуманизмът на XXI век: XIV национална научна конференция с международно участие, София, 1 ноември 2016 г. София: За буквите – О писменехъ, 2017, с. 85 – 92.
- 28. Denchev, S., T. Trencheva, D. Stoyanova** and oth. From Accredited Qualification to Certified Skills: The Summer Knowledge Academy – New Educational Approach in the State University of Library Studies and Information Technologies // 2nd Annual International Conference on Library and Information Science 27 – 30 July 2015, Athens, Greece. – In: **Athens: ATINER'S Conference Paper Series**, No: LIB2015-2151.
- 29. Denchev, Stoyan, Elisaveta Tsvetkova, Irena Peteva.** The Role of Libraries in Contemporary Information

- Environment. – In: **INTED2019** Proceedings: 13th International Technology, Education and Development Conference, 11th – 13th March, 2019, Valencia, SPAIN / Ed. by L. Gómez Chova, A. López Martínez, I. Candel Torres. Valencia: IATED Academy, 2019, pp. 2849 – 2855.
- 30. Denchev, S., D. Stoyanova, K. Bosakova.** The Role of Science Leaders in The Contemporary Knowledge Society. – In: **Proceedings** of 11th International Conference on Education and New Learning Technologies, 1 – 3 July, 2019, Palma, Spain, pp. 2865 – 2868.
- 31. Denchev, S., I. Peteva, D. Stoyanova.** An Innovative Method for Knowledge Diffusion – Powerful Instrument for Enhancing Students’ Motivation. – In: **Proceedings** of the New Perspectives in Science Education (Florence, 17 – 18 March, 2016), pp. 101 – 104.
- 32. Denchev, Stoyan, Diana Stoyanova, Ralitsa Yotova, Tsvetelina Varadinova.** Learning by doing or how to quickly and easily motivate young people to carry out research. – In: **Proceedings** of 9th annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 3 – 5 July, 2017 Barcelona (Spain), pp. 9209 – 9213.
- 33. Denchev, Stoyan, Irena Peteva, Diana Stoyanova, Kristina Bosakova.** Education of Cultural Heritage Through Digital Libraries in University Information Environment. – In: **10thAnnual** International Conference of Education, Research and Innovation, pp. 4691 – 4698
- 34. Draganov, Rumen.** Branding of Creative tourism in Shared Spaces. Traditions and Innovations in Contemporary Tourism. Cambridge Scholars Publishing, 2018, pp. 273 – 280.
- 35. Eftimova, S., E. Tsvetkova, D. Stoyanova.** Research Work and Practical Training of Students – Opportunities and

- Reality. – In: **ICERI2019** Proceedings: 12th International Conference of Education, Research and Innovation, 11 – 13 November 2019, Seville (Spain) / Ed. by L. Gómez Chova, A. López Martínez, I. Candel Torres. Seville: IATED Academy, 2019, pp. 4832 – 4836.
- 36. Manolova**, Ruska. Study of the key factors impacting the motivation of bulgarian students to select higher education institutions. – In: ICERI2018 Proceedings: 11th International Conference of Education, Research and Innovation, 12th – 14th November, 2018, Seville, Spain, 2018, pp. 340 – 344.
- 37. Pavlova**, M., D. **Stoyanova**, K. **Bosakova**, M. **Atanasova**. University image – a factor in generating leadership positions, trust and corporate positions in university information environment. – In: **Proceedings** of EDULEARN18 Conference 2nd – 4th July 2018, Palma, Mallorca, Spain, ISBN: 978-84-09-02709-5, pp. 1300 – 1303.
- 38. Savova**, Elena, Elisaveta **Tsvetkova**. Modern Library in the Educational Space of the University. – In: **EDULEARN19** Proceedings: 11th International Conference on Education and New Learning Technologies, 1st – 3rd July, 2019, Palma, Mallorca, Spain / Ed. by L. Gómez Chova, A. López Martínez, I. Candel Torres. Palma: IATED Academy, 2019, pp. 4844 – 4848.
- 39. Savova**, E., T. **Varadinova**, R. **Yotova**. Knowledge institution: the role of libraries for preservation and socialization of documentary cultural heritage. – In: **EDULEARN18** Proceedings of 10th International Conference on Education and New Learning Technologies. Palma, Spain, 2017, pp. 5709 – 5712.
- 40. Stoyanova**, Diana, Elena **Savova**, Irena **Peteva**, Ralitsa **Yotova**. Academic Research Projects For Students Support

And Motivation In University Information Environment. – In: **Proceedings** of 11th Annual International Conference of Education, Research and Innovation Conference, held in Sevilla, Spain, on 12 – 14th November 2018, pp. 9706 – 9709.

- 41. Stoyanova, Diana, Stoyan Denchev, Irena Peteva, Kristina Bosakova.** Education of Cultural Heritage Through Digital Libraries in University Information Environment. – In: **Proceedings** of 11th Annual International Conference of Education, Research and Innovation, held in Seville (Spain), on the 12th, 13th and 14th of November, 2017, pp. 4691 – 4697.
- 42. Todorova, Tania, Tereza Trencheva, Elisaveta Tsvetkova.** Information literacy of LIS students in SULSIT: survey results and academic reflections. – In: **Conference Proceedings: Fifth edition of the International Conference “New Perspectives in Science Education”, 17 – 18 March 2016, Florence, Italy, pp. 180 – 184.**
- 43. Tsvetkova, Elisaveta, Irena Peteva, Ivanka Pavlova.** Attitude of Bulgarian Library Specialists Towards Use of Library Resources for Mobile Learning / Elisaveta Tsvetkova, Irena Peteva, Ivanka Pavlova. // ICERI2018 Proceedings: 11th annual International Conference of Education, Research and Innovation (ICERI): Meeting the Challenges of 21st Century Learning. 12th – 14th of November, 2018, Seville, Spain / Ed. by L. Gómez Chova, A. López Martínez, I. Candel Torresp. – Seville: IATED Academy, 2018, pp. 838 – 842.
- 44. Tsvetkova, Elisaveta.** Libraries Today and Tomorrow. The Contemporary Library as a Reautomated System Project. [Студия]. Sofia, 2018. 114 p. ISBN 978-619-185-310-6

- 45. Tsvetkova, Elisaveta, Ivanka Pavlova, Krasimira Aleksandrova.** Universal contemporary information center – conceptual model and role in community building. – In: **EDULEARN18** Proceedings: 10th Annual International Conference on Education and New Learning Technologies, 2nd – 4th of July 2018, Palma de Mallorca (Spain), pp. 3946 – 3953. [Viewed 17.08.2018]. Available from: <https://library.iated.org/publications/EDULEARN18>.
- 46. Ignatova, E.** The university library as a key information mediator in communication and educational environment. IP Library, Information and Cultural Management – Academic Summer School IP LibCMASS, Third Project Year, ANKARA 8 – 21 September 2013, Contract № 2013-ERA-IP-14.
- 47. Peteva, I.** Accessibility of public information – libraries dimensions / I. Peteva. // Information/Documentation Management and Cooperation Among the Libraries in the Balkan Countries : International symposium. Edirne, 2008. pp. 378 – 383.
- 48. Meyer, K.** Does Education Have to Pay Off? The value of education and knowledge. Humboldt-Universität zu Berlin.

Web-site pecypcи

49. Web-site: https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/education-jobs-and-growth_en
50. Web-site: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area_bg
51. Web-site: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9012-2018-INIT/bg/pdf>

52. Web-site:<https://pedsovet.org/beta/article/koronavirus-i-obrazovanie-cto-proishodit>
53. Web-site:http://publications.europa.eu/resource/cellar/8d8026dc-d7d7-4d04-889-e13ef636ae6b.0016.02/DOC_2
54. Web-site:<http://www.dnesplus.bg/News.aspx?n=925965>
55. Web-site:<https://www.minfin.bg/upload/14652/Strategia+Europe+2020.pdf>
56. Web-site:https://ime.bg/var/Overview_Europe2020_NPR.pdf
57. Web-site:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tertiary_education_statistics
58. Web-site:https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tertiary_education_statistics#Participation

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. д-р Никола Аврейски
на студията „COVID-19 и „Визия 2030“ за бъдещето
на европейските университети“
на проф. д.ик.н. Стоян Денчев
и доц. д-р Диана Стоянова**

След впечатляващо над половинвековно развитие процесът на обединението на Европа заслужено спечели признанието за най-успешен политически проект на ХХ век. Но от началото на ХХI столетие той започна да изпитва сериозни проблеми, породени както вътре в самия него, така и от неговите врагове и не без „помощта“ на „верните“ му приятели. След шоковете от терористичните атаки срещу САЩ от 2001 г., привнесената от САЩ световна финансова криза от 2008 – 2009 г. и причинената от т. нар. „Арабска пролет“ мигрантска криза от 2015 г. ЕС се изправи в началото на 2020 г. пред най-тежкото предизвикателство – „заченатата“ в Китай пандемия от коронавирус, която превърна Европа в неин епицентър. Страхът за първи път се превърна в част от ежедневието на европейските граждани и в името на опазване на тяхното здраве правителствата на държавите членки предприеха мерки, които не се родяхт с изгражданата през следвоенните десетилетия европейска солидарност. Захлупени в своето сурово ежедневие на социална изолация, приковали погледа си в националните простори, европейските граждани някак не усещат взетите от европейските институции мерки, които се премълчават от погълнатите в собствените си проблеми национални власти и се изопачават от външни, заинтересовани от разпадането на ЕС сили.

В досегашните европейски дебати във връзка с пандемията натежават два кръга от проблеми: опазване на здравето на най-ценното – човешкия капитал, и ограничаване на последствията за реалната икономика. Проблемите на образованието, науката и иновациите стоят някак встрани, въпреки че засягат на практика почти всяко европейско семейство.

Едно навременно и адекватно напомняне за изключителната важност на тази проблематика е студията „COVID-19 и „Визия 2030“ за бъдещето на европейските университети“. Заслужава си най-напред да обърне внимание, че тя е дело на двама видни представители на Университета по библиотекознание и информационни технологии: проф. д.ик.н. Стоян Денчев – математик, водещ национален експерт в областта на науките за информирането (Informing Sciences) и виден общественик, ползващ се с международна известност и признание, дългогодишен ректор на университета, доказал се като един от най-добрите мениджъри на висшето образование у нас (в момента председател на Общото събрание и директор на Институт за информация и сигурност при УниБИТ), и доц. д-р Диана Стоянова – научен секретар на същия Институт и директор на Академичното издателство „За буквите – О писменехъ“.

Авторите основават своя анализ на динамичните промени от началото на XXI век, които заставиха ЕС да преосмисли нагласата си и да засили своя интерес към инвестиции в образованието, доказали се като най-възвръщаеми, да разбере необходимостта от реструктуриране на съвременната университетска среда с оглед решаване на проблеми на пазара на труда, както и да засили интереса към иновациите, способстващи за засилване на конкурентоспособността и постигане на устойчив растеж. В тази встъпителна част на

студията са коментирани стратегическите мерки, взети от ЕС за укрепване на европейското образователно и научно пространство. Обърнато е внимание на приетата през 2010 г. програма „Европа 2020“, целяща подпомагане на излизането от финансовата криза и съдържаща амбициозни цели, между които намаляване на дела на преждевременно напускащите училище, увеличаване на дела на завършилите висше образование, инвестиране в научноизследователска и развойна дейност. По-специално място е отредено на публикувания през 2018 г. от Европейската комисия документ „Към устойчива Европа 2030“, получил известност като „Визия 2030“, който си поставя за цел подкрепа на прехода към устойчивост в образованието, науката, технологиите, иновациите, цифровизацията и много други сфери, както и тяхната съгласуваност на различни равнища. Анализирани е и докладът на Центъра за стратегия и оценка от февруари 2020 г., съдържащ работна трансформационна платформа.

Прави впечатление балансираността на оценките на авторите за направеното от ЕС в десетилетието преди разразяване на пандемията. Изтъкнати са солидните традиции на Съюза в областта на образованието, предимството на свободното движение на университетски преподаватели, изследователи, научни знания и технологии, много силната образователна и научна общност с потенциал да даде своя достоен принос в осъществяването на неговите политики, както и високото качество на европейската експертиза, впечатляваща със своето визионерство. Същевременно, разграничавайки се от необоснованите критики към ЕС за някои не докрай изпълнени ангажименти, авторите напомнят обективната трудност („европейското академично пространство е много фрагментирано и разнообразно и

с трудно преодолими различия“) и твърде съществената субективна трудност – ограничените му възможности за въздействие поради недостатъчните компетенции, делегирани от държавите членки в тази област. Индиректното внушение на авторите в сегашната ситуация на обърканост и дезориентация е много убедително: ако искаме реални постижения на ЕС, се нуждаем не от „по-малко“ Европа, а от „повече“ Европа; ако не осъзнаем това, ще продължаваме да наблюдаваме как основните глобални конкуренти на ЕС – САЩ, Китай и Русия, се справят по-добре с възникващите предизвикателства.

В центъра на авторския анализ за реакциите на държавите от ЕС на пандемията е поставено т.нар. неприсъствено обучение на ученици, курсанти, студенти и докторанти. Много полезни за цялата образователна общност са представените в студията по-известни системи за електронно обучение в цялото им многообразие: облачно базираните системи и системите с отворен код, отворените и платените системи, платформите за масово отворени онлайн курсове, приложенията и образователните ресурси за различни равнища на обучение и практика, видео платформите за обучение, аудио конференциите и сътрудничеството. Изтъкнати са общите елементи на тяхната архитектура и сходните им основни функционалности. Убедително са открити техните предимства: създаване на независими платформи и виртуална среда за потребителите, осигуряване на възможност за реализиране на различни педагогически и дидактически подходи за обучение, създаване на персонафицирани пътеки за учене и съхраняване на историята на всеки потребител, дори на възможности за обучение в многонационална компания и премахване на езиковите бариери.

Авторите се съгласяват, че при неподготвеността за предизвикателствата на пандемията, затварянето на университетите и дезорганизацията на тяхната работа неприсъственото обучение се оказва необходима мярка. Същевременно, разграничавайки се от настъпилата еуфория сред апологетите на т.нар. „SMART“ университети и опитите за тяхното конюнктурно налагане от някои среди като бъдещ основен компонент на университетското образование, проф. Ст. Денчев и доц. Д. Стоянова с пълно основание наблягат, че системите за електронно обучение „в никакъв случай не могат, а и не трябва да заместват естествения процес на обучение в съвременните университети“. Защото университетите обучават не роботи, а хора, а и по дефиниция университетът е общност от преподаватели и студенти (същото впрочем се отнася в пълна мяра и за основните и средните училища). Тръгването по този погрешен път на трансформация ще превърне университетите в супермаркети за продажба на дипломи, предупреждават авторите.

Проф. Денчев и доц. Стоянова си дават ясна сметка, че въпреки наличния модерен телекомуникационен инструментариум, в сегашните условия трудно може да се говори за университетско управление, както и за неокуражителната краткосрочна перспектива, тъй като след пандемията всеки университет ще трябва първо да възстанови наличната инфраструктура и да установи реално съществуващите ресурси, преди да започне да ги споделя. Изключително важно според тях е още сега да се осъзнае, че неприсъственото обучение е временна мярка в условията на пандемия, да не се поставят под съмнение стойностните постижения на европейското образователно и научно пространство и да не се губи от поглед правилната посока – необходимост-

та от трансформация в духа на „Визия 2030“. Това означава, че в основен принцип на образователната система трябва да се превърне новата образователна парадигма „Учене чрез правене“, че следва да се върви по пътя на коопериране между университетите и бизнеса за осъществяване на преход „от акредитирана квалификация към сертифицирани умения“, че трябва да се утвърждава отворената наука като визия за нейното поставяне в мрежа за извършване на изследвания и обмен на научни резултати.

Много находчиво е коментиран въпросът за мобилността на учените, който има различни последици за държавите от ЕС, доколкото „изтичането на мозъци“ на практика е едностранно движение от по-бедните към по-богатите страни. В търсенето на изход от това положение, сочат авторите, България е заинтересована от насърчаване на виртуалната мобилност на учените, а не толкова на реалната (физическата).

Сред най-силните страни на студията е направеният в нея вещ анализ на проблема за финансирането на европейските университети. Оценява се по достойнство извършената след финансовата криза промяна в механизма на тяхното финансиране чрез въвеждане на бюджетно финансиране в зависимост от получените резултати и на конкурентни на държавата източници на финансиране. Но се обръща внимание, че проблемът с финансирането на университетите не е ясно дефиниран на общоевропейско равнище. Уреждането му е вече належащо, сочат авторите, но не чрез заставяне на образованието, науката и иновациите да платят генералната сметка на обществото за пандемията, а по начин, отчитащ потенциала им да погасят тази сметка.

Въз основа на изложеното по-горе препоръчвам студията на проф. д.ик.н. Стоян Денчев и доц. д-р Диана Стоянова „COVID-19 и „Визия 2030“ за бъдещето на европейските университети“ за печат, тъй като тя е своевременен и достоен научен отговор на недооценявания, но изключително важен въпрос за съдбата на европейското образователно и научно пространство в условията на пандемията и за обзримото му бъдеще. Убеден съм, че студията трябва да стигне до всяко училище, университет, научен институт, неправителствен аналитичен център, до БАН, Министерството на образованието и науката и други заинтересовани държавни институции. Предлагам да се обмисли и издаването на брошурата на английски език, за да се разпрати на многобройните ни международни контрагенти.

София

проф. д-р Никола Аврейски

СТОЯН ДЕНЧЕВ, ДИАНА СТОЯНОВА

**COVID-19 И „ВИЗИЯ 2030“
ЗА БЪДЕЩЕТО НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ УНИВЕРСИТЕТИ**
СТУДИЯ

Българска
Първо издание

Рецензент
проф. д-р Никола Аврейски

Редактор и коректор
Жана Ганчева

Корица
д-р Ралица Йотова

Дизайн и предпечат
Kiia Design Studio | a part of Alivita Ltd.

Академично издателство „За буквите – О писменехъ“
ISBN 978-619-185-409-7
София, 2020

ISBN 978-619-185-409-7